

ДИПЛОМАТІЯ РОЗВИТКУ В ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

А.В. Бохан

доктор економічних наук, доцент

Київський національний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

e-mail: a.bokhan@knute.edu.ua;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6279-4374>

У статті розглянуто історичні та сучасні аспекти екологізації міжнародних економічних відносин у контексті наукових підходів, теорій і концепцій. Визначено особливості впливу природного та екологічного фактору на розвиток суспільства, природокористування, економічних взаємодій. Ретроспективний огляд наукової економічної думки висвітлено в розрізі міждисциплінарного екологічного контексту. Ідентифіковано складність процесу та явищ еволюційних зрушень у політиці, економіці та екології. Методологія висвітлення еколого-економічних концепцій включає різні підходи: філософський, психологічний, біологічний, техніко-економічний. Механізми екологізації відображено в напрямках неокейнсіанства, неокласицизму, інституціоналізму, глобалізму, постіндустріалізму. Екологічні загрози впливають на суспільство в різний спосіб, але стимулюють зміни і трансформують економічні системи. Посилення екологічної кризи і глобальних проблем зумовило розширення напрямів міжнародної діяльності, екологічної політики, економічної культури та екологічної свідомості. Нові формати міжнародних контактів, узгодження ринкових і соціальних інтересів доцільно розглядати в контексті теорій енвіроменталізму, екологізації економіки, економічної модернізації, ресурсного забезпечення, екологічної безпеки. Формування прогресивних моделей розвитку суспільства передбачає міжнародну економічну інтеграцію, включення національних екологічних політик у систему міжнародної безпеки, сприяння кооперації та співробітництва між країнами. Дипломатія розвитку розглядається як інструмент консолідації країн у розв'язанні глобальних проблем, активізації міжнародної інтеграції в екологічній сфері діяльності, екологізації торговельно-економічної діяльності. Поле дослідження екологізації міжнародних економічних відносин постійно розширюється в контексті проблематики безпеки, співробітництва, управління ресурсами.

Ключові слова: екологічна дипломатія, економіка, екологічний фактор, екологічна безпека, екологізм, екологічна політика, міжнародна інтеграція.

ВСТУП

Сучасні вимірності економічної глобалізації характеризують різні вектори суспільної еволюції під впливом загострення екологічних проблем і пандемічних викликів у ХХІ ст. Вибудовується «нова архітектура» сфери міжнародних відносин з огляду політичних, економічних та екологічних детермінантів. У цьому контексті людство прагне віднайти свою спроможність до ефективних дій і механізмів адаптації, реагування та протистояння викликам навколишнього середовища. Такого роду суспільна напруга у вигляді прийняття компромісних рішень є закономірним і необхідним процесом формування більш досконалих механізмів поступу.

Водночас зміна способів життєдіяльності людства обумовлює інакше сприйняття цінностей матеріального світу, який може бути прогресивний, але і вразливий від природних стихій і техногенних катаклізмів, екологічних

і пандемічних загроз. Характер викликів за їх походженням свідчить про настання епохи ускладнення суспільної системи, яка відрізняється від попередньої обсягами споживання і концентрації природної енергії. Інтерес до цих питань проявляється з огляду різних аспектів прояву еволюціонізму в еколого-економічній сфері, а також необхідності застосування механізмів «дипломатії розвитку» як інструменту пошуку нових напрямів розвитку суспільства та його консолідації в розв'язанні глобальних проблем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження питань екологізації міжнародних економічних відносин розглядаються вітчизняними та зарубіжними вченими в розрізі питань: теорії енвіроменталізму, екологізації економіки, еколого-економічної модернізації, ресурсного забезпечення, еко-

логічної безпеки. Звертається увага на те, що структурно-функціональну характеристику процесу екологізації необхідно розглядати в контексті: зміни екологічної парадигми світогляду людства, збалансування економічного, соціального та екологічного напрямів розвитку (Т. Перга) [1]; еволюції концепцій екологічної безпеки як віддзеркалення загрозливої деградації навколишнього середовища (Н. Резнікова) [2]; формування економіко-безпекової екологізації (В. Гобела) [3]; ускладнення міжнародних відносин через зростання ресурсно-екологічної взаємозалежності країн (С. Сардак) [4]; необхідності розробки спільних механізмів регулювання екологізаційних заходів у сфері світової торгівлі (А. Цибуляк) [5] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження з вказаної тематики є багатограними та спонукають до аналізу різних теорій екологізації ринкових процесів з огляду їх ретроспективного та перспективного змісту, важливості формування нового економічного мислення та посилення екологічних акцентів у міжнародних контактах, дипломатії, переговорах, договорах, проектах, співробітництві між країнами.

Метою дослідження є представлення різних концептів екологізації міжнародних економічних відносин на основі екологічної філософії, історії економічної думки та сучасних наукових підходів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Відповідно до мети дослідження у статті застосовано такі методи, як історичний, теоретичне узагальнення, аналіз, синтез, порівняння. Це забезпечило відповідну логіку розкриття проблематики, а також її науково-теоретичного поглиблення в контексті визначення сучасних підходів у сприйнятті та розв'язанні екологічних проблем.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Новочасні процеси, що знаходять відображення у сфері міжнародних економічних відносин, мають особливе підґрунтя через складність еволюційних зрушень у політиці, економіці, екології. Саме поняття «еволюція» має глибинне тлумачення як: процес зміни, розвитку когось, чого-небудь; процес поступових перетворень; форма розвитку, що полягає в безперервній, поступовій кількісній зміні, яка підготовляє якісну зміну; у біології — незворотний розвиток живої природи, що обумовлюється мінливістю, спадковістю і природним відбором організмів. Еволюційність завжди є невід'ємним елемен-

том різних вимірів життя, суспільних явищ і процесів.

Так, ще у XVII ст. Г. Гроцій звернув увагу на міждержавні відносини суверенів, що мали «природне право». З природи людини виникало і природне право, з природного права — право божественне, а з них обох — право людське. Рівні за природним правом люди в давнину постійно ворогували та воювали, що вимагало застосування дипломатії. Адже сила не повинна розв'язувати спори в міжнародних взаєминах, які піддаються регулюванню природного права, джерелом якого є природа і згода населення. Згодом у суспільстві набули значимості наукові ідеї «етики природного права» (Б. Спіноза), «природної релігії та раціональної етики» (С. Пуфендорф) та ін. [6, с. 52–53].

Осмилення сутності «природного права» було необхідним через прояви імпульсів соціального антагонізму, протиріччя у системі «природа — суспільство», зміни в господарюванні, політиці міжнародних економічних відносин і торговельно-економічної діяльності. Це своєю чергою стимулювало розвиток нового витка економічного мислення, в якому простежувалася необхідність збільшення екологічних акцентів у міжнародних контактах.

Наприклад, економічна школа фізіократів, представники якої (В. де Гурне, Ф. Кене, В. Мірабо, А. Тюрго) започаткували теорії відтворення і корисності, вперше розкрили сутність «капіталу» та розробили систематизацію низки наукових концепцій. Вони заклали підґрунтя для аналізу економічних явищ і характеру їх відображення у формуванні господарського потенціалу. У наукових теоріях Ф. Кене представлено: вчення про «природний порядок», «чистий продукт», «капітал»; модель суспільного відтворення (господарського кругообігу) [7, с. 326–327]. Усі ці вчення мають очевидну взаємопов'язаність між собою щодо домінування природного чинника в їх обґрунтуванні.

Фізіократ А. Тюрго у своїх теоріях: вивчав економічне життя в контексті дії універсальних законів природи і суспільства; запропонував один із перших варіантів раціоналістичної теорії суспільного прогресу; спромігся пов'язати різні форми політичного устрою з етапами господарського розвитку; сформулював закон спадної родючості землі, який згодом було покладено в основу розробки більш універсального економічного закону — «закону спадної віддачі ресурсів» [7, с. 330–332].

Надалі вже А. Сміт у науковій роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» певним чином охарактеризував дію «невидимої руки» (суспільні умови, правила економічної поведінки, вільна гра ринкових сил

і конкуренції) та «видимої руки» державного управління (економічний лібералізм, політика вільної торгівлі, свобода переміщення робочої сили і товарів). На його думку, для забезпечення господарських гарантій держава має виконувати обов'язки щодо витрат на громадські роботи, забезпечення зовнішньої безпеки, правовий захист, у тому числі на охорону прав власності. Головне завдання політичної економії — збільшення багатства і могутності країни [7, с. 335].

Оригінальною науковою розвідкою еколого-економічного змісту, що становить цінність і для сучасної епохи розвитку людства, є праця Т. Мальтуса «Дослід про закони народонаселення». Застереження були пов'язані з тим, що економічне зростання обмежене небезпекою швидкого збільшення населення, ніж це допускається зростанням виробництва предметів споживання. Він убачав особливу роль держави у здійсненні превентивних заходів із метою досягнення певного співвідношення між населенням і ресурсами його життєзабезпечення для уникнення суперечностей між ними [8]. Утворення масштабів злиденності внаслідок таких диспропорцій може спричиняти нестабільність, соціальні загрози й конфлікти. Наукові передбачення англійського вченого набули своєї реалістичності в умовах загострення глобальних проблем людства.

При розгляді методології висвітлення еколого-економічних концепцій у галузі міжнародних економічних відносин застосовуються різні логічні підходи в їх систематизації: 1) психологічний підхід: австрійська школа (К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бембаверк) тлумачила закони економічного життя як силу, що здатна регулювати ставлення суб'єкта до природи його оточення; захищала доцільність поділу благ людей на дві частини: «господарські блага» (товари) і «вільні блага» (вода, повітря); неокласична теорія «економіки добробуту» (А. Маршалл, А. Пігу) — «зовнішні ефекти» і «соціальні витрати» як причин екологічних та економічних проблем; 2) біологічний підхід: автори ідей (П. Ерліх, Дж. Калбертсон, Ж. Робен, У. Каттон) відстоювали позицію того, що життєдіяльність людини і суспільства загалом має біологічну основу; 3) техніко-економічний підхід, за якого констатувалася пов'язаність еколого-економічних проблем із технологіями, господарюванням і межами зростання добробуту (М. Грегори, Дж. Форрестер, Д. Медоуз) [9, с. 40–43].

До низки наукових напрямів, які розкривають еколого-економічні аспекти в розвитку міжнародних відносин, можна також віднести «неокейнсіанство», «неокласицизм», «інституціоналізм», «глобалізм», постіндустріальну теорію, «оптимістичну» та «песимістичну» теорії та ін.

Крім того, можна виокремити «теорію дирижизма». Якщо послідовники Дж. Кейнса (Е. Домар, Е. Хансен, Р. Харрод) і заявляли про втручання держави в економіку та у сферу «природного середовища» як засіб антициклічної політики, то економісти (А. Маршаль, Же. Маршаль, Же. Лекайо, Ф. Перру) запропонували ідею програмування та прогнозування з метою розв'язання екологічних проблем на основі центральної ролі держави в економічній політиці та рекомендацій міжнародних конференцій.

Представники неокласицизму (У. Баумоль, Д. Макінтош, У. Отус, Р. Солоу, Р. Хевмен) критикували методи прямого регулювання еколого-економічного розвитку, оскільки втручання в приватні рішення не стимулюють пошуку ефективних засобів захисту навколишнього середовища. Екологічна політика не може бути успішною без відповідної системи мотивацій, стимулів та інтересів, ринкових механізмів. Економістами було приділено увагу питанням введення плати за забруднення, яка повинна дорівнювати граничній оцінці споживачами цінності та якості навколишнього середовища. При її встановленні господарські суб'єкти мають визначати порівняльні витрати на одиницю зниження плати за забруднення. Цей вид регулювання має забезпечити відповідне корегування негативних зовнішніх ефектів (А. Пігу).

Крім того, проблеми зовнішніх екологічних витрат і участі держав у нейтралізації ринкових провалів вивчав Р. Коуз. У статті «Проблема соціальних витрат» він проаналізував діяльність фірм, які чинили негативний вплив на інших учасників ринкових взаємодій. Резюмував, що добровільні переговори між зацікавленими сторонами за певних умов можуть привести до ефективного результату. Але сприятливі умови виникають на підставі прав власності та низьких витрат на проведення переговорів. Уже інші учасники інституційного напрямку (Р. Андерсон, Ф. Андерсон, С. Аткинсон, У. Баумоль, Д. Дейлс, Д. Макінтош, Т. Тітенберг) розробляли концепції щодо створення ринку купівлі-продажу «прав на забруднення», які дозволяють фірмам купувати, продавати або перерозподіляти права на забруднення. Реалії міжнародної практики засвідчили позитивні та негативні ефекти від таких механізмів, стимулювавши розвиток нових інститутів посередництва.

На початку ХХ ст. «екологія» як наука розвивалася за теоретико-прикладним змістом, набуваючи міждисциплінарних контурів. Посилення екологічної кризи і глобальних проблем зумовило розширення напрямів екологізації міжнародної діяльності: 1) формування уявлень про глобалістичність природних і антропогенних процесів, необхідність розв'язання еко-

логічних проблем спільними зусиллями країн; 2) впровадження економічних методів у сфері природокористування, міжнародного екологічного контролю; екологічних стандартів і норм; 3) використання екологічних технологій, альтернативних джерел енергії; 4) запровадження міжнародної системи екомоніторингу; 5) розвиток міжнародного екологічного регулювання та відповідних інституцій; 6) управління у сфері охорони довкілля та природної спадщини; 7) становлення міжнародного екологічного права; 9) прийняття глобальних стратегій економічного та екологічного розвитку людства; 10) урегулювання екологічних конфліктів на основі екологічної дипломатії та ін. (рис. 1).

Це дало поштовх для нового рівня сприйняття міжнародними суб'єктами завдань у сфері еколого-економічної політики, необхідності застосування дипломатії розвитку для впровадження нових способів господарювання в контексті таких напрямів, як:

- «поміркований екологізм» — включав структурних реформістів (екологічне законодавство, екологічні фонди); реформістів-екологів (еколого-соціальна політика, екологічні рухи, екологічна освіта та ін.);
- «радикальний екологізм» — представники акцентували увагу на питаннях екологічних криз, раціонального природокористування, екологізації технологій розвитку, «зеленого» анархізму, екологічного фемінізму;
- «ринковий екологізм» — об'єднував зусилля представників: неоконсервативних регуля-

торних реформістів (обмеження втручання держави в екологічне регулювання, усунення екологічних стандартів); ресурсних економістів (приватна власність на природні ресурси забезпечує їх раціональне використання); корнукопістів (глобальний аналіз природних ресурсів, використання ринкового інструментарію і конкуренції в екологізації НТП).

Вивчення проблем взаємодії природи і суспільства надалі сприяло ідеям «коеволюції» різних систем і нового розуміння концепції «ноосфери», розвитку тектології, кібернетики, синергетики, моделювання, системології тощо. Вони підтверджують істинність того, що різні сфери життєдіяльності та нові форм господарювання у країнах світу мають подібність у цілісності еволюційного процесу, яку необхідно розглядати як «глобальну еволюцію». Але згідно з теоріями глобального еволюціонізму в умовах серйозних змін у навколишньому середовищі традиційна модель лінійної еволюції зазнає переосмислення й тому потребує уваги до різних аспектів екологізації міжнародних відносин.

У зв'язку з цим, спостерігається розширення поля цієї проблематики та її концептуальне відображення в сучасних наукових роботах українських вчених. Зокрема, О. Федунь визначає «екологізацію міжнародних відносин» як процес неухильного і послідовного поширення екологічних ідей, підходів і принципів на всі види та форми міжнародних відносин із метою охорони навколишнього природного серед-

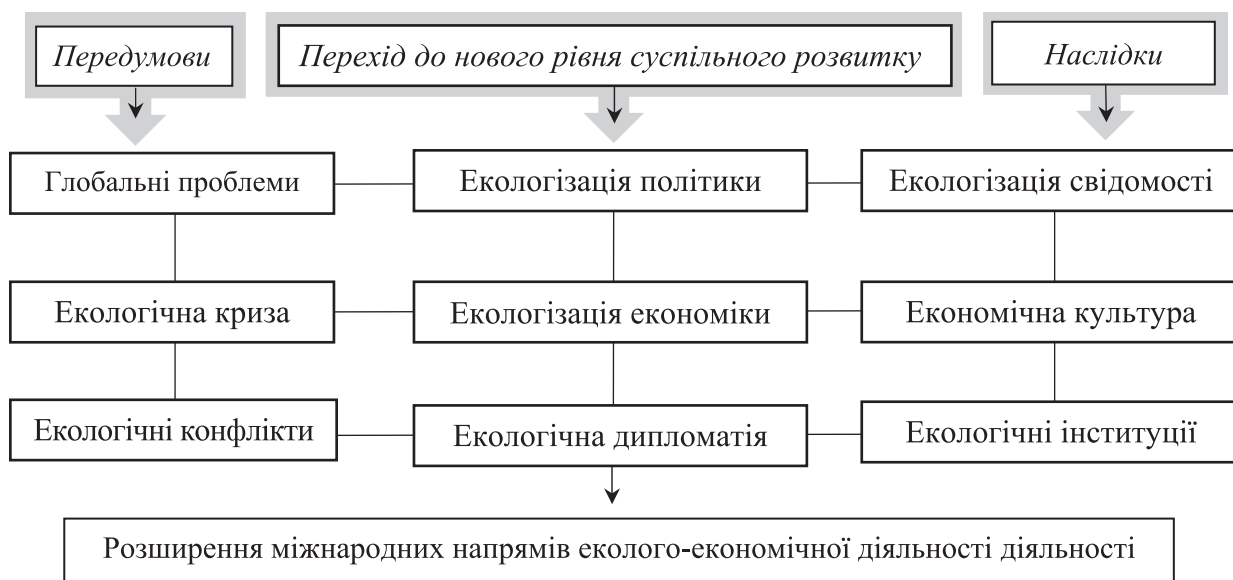

Рис. 1. Еволюційність міжнародної екологічної діяльності

Джерело: розроблено автором.

овища і раціонального природокористування, гарантування міжнародної екологічної безпеки та переходу до якісно нової соціо-еколого-економічної моделі розвитку світової спільноти [10, с. 79].

На думку О. Гирич, екологічний фактор є важливим інструментом розвитку міжнародної системи на засадах гармонії, толерантності, поваги та сприйняття суб'єктів міжнародних відносин як рівних у правах на екологічно безпечне майбутнє та можливість докласти зусиль для його побудови [11, с. 53]. Міжнародна екологічна інтеграція, на переконання Н. Резнікової, має бути керованим процесом зближення, взаємоприспосовування та кореляції роботи систем державного управління різних країн із метою підвищення ефективності та розширення масштабу національних заходів екологічної політики за рахунок об'єднання ресурсного, фінансового, адміністративного, наукового потенціалу цих держав [2, с. 204].

Вчені констатують про необхідність включення національних екологічних політик у систему міжнародної екологічної безпеки, оскільки самостійно забезпечити екобезпеку досить складно, тому необхідна міжнародна допомога, співробітництво та кооперація з усіма державами світу [12, с. 241]. Актуальним є визначення форм міжнародної екологічної інтеграції країни,

які стосуються масштабів, наслідків або пошуку ефективних рішень проблем, що виникають від надмірного впливу світового виробництва на довкілля [13]. Вищезазначене дає підстави вважати, що еколого-економічна спрямованість розвитку міжнародних відносин і надалі буде представлена широким науково-практичним змістом.

ВИСНОВКИ

Особливості еколого-економічного концепту міжнародних економічних відносин має свою генезу та свідчить про те, що ці питання завжди привертало до себе увагу теоретиків і практиків. Етапізація в дослідженні екологічних питань має враховувати такі критерії, як: характер дії універсальних законів природи і суспільства, вплив екологічних факторів на господарські відносини, етику застосування природного права, роль держави у формуванні екологічної політики, використання інструментів екологічної дипломатії, економічну оцінку цінності та якості навколишнього середовища, загострення екологічної кризи і глобальних проблем. Усе це зумовило суттєве розширення напрямів екологізації міжнародної діяльності та важливість консолідації країн у формуванні нових перспектив екологічної безпеки та дипломатії розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перга Т.Ю. Екологізація і цивілізація: пошук парадигми співіснування. Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива: зб. наук. пр. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2018. С. 63–69.
2. Резнікова Н.В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі: екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин. Київ: Вістка, 2016. 216 с.
3. Гобела В.В. Економіко-безпекова екологізація: теорія і практика: Монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 244 с.
4. Сардак С.Є., Пахалюк Т.О. Проблеми навколишнього середовища в сучасних міжнародних економічних відносинах. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. Вип. 23. С. 21–25.
5. Цибуляк А.Г. Фінансовий інструментарій забезпечення міжнародної торговельно-екологічної взаємодії. *Інтелект ХХІ*. 2017. № 1. С. 29–35.
6. Горбач О. Історія і теорія зовнішньої політики. Львів: Львів. держ. ін-т новітніх технологій та упр. ім. В. Чорновола, 2010. 142 с.
7. Ковальчук В.М., Лазаревич М.В., Сарай М.І. Історія економіки та економічної думки: навч. посібник. Київ: Знання, 2008. 647 с.
8. Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения. Антология эконом. классики в 2 т. Т. 2. С. 37. М.: МП «Эконов», 1993.
9. Князева Т.В. Міжнародна екологічна політика: теорія, методологія, сценарії розвитку / Донец. держ. ун-т упр. Донецьк, 2014. 383 с.
10. Федунь О. Екологізація міжнародних відносин у контексті сталого розвитку. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. «Міжнародні відносини»*. 2012. Вип. 30. С. 78–86.
11. Гирич О. Т. Екологічна політика у трансформації системи міжнародних відносин, 2017. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/04/Dysertatsiya-Gyrych-OT_FINAL_2017_10_01.pdf (дата звернення: 18.09.2021).
12. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Львів: Spolom, 2020. 418 с.
13. Купінець Л.Є. Політика міжнародного екологічного співробітництва: системне визначення та реалізація. *Ефективна економіка*. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5210> (дата звернення: 18.09. 2021).

DIPLOMACY OF DEVELOPMENT IN ECOLOGIZATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Bokhan A.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of World Economy
Kyiv National University of Trade and Economics (Kyiv, Ukraine)
e-mail: a.bokhan@knute.edu.ua;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6279-4374>

The article deals with the historical and modern aspects of greening of international economic relations in the context of scientific approaches, theories and concepts. The peculiarities of the influence of natural and ecological factors on the development of society, nature management, economic interactions are determined. A retrospective review of scientific economic thought is presented in the context of interdisciplinary environmental context. The complexity of the process and phenomena of evolutionary changes in politics, economics and ecology are identified. Methodology of coverage of environmental and economic concepts includes different approaches: philosophical, psychological, biological, technical and economic. The mechanisms of greening are reflected in the areas of neo-Keynesianism, neoclassicism, institutionalism, globalism, post-industrialism. Environmental threats affect society in different ways, but stimulate change and transform economic systems. The intensification of the environmental crisis and global problems has led to the expansion of international activities, environmental policy, economic culture and environmental awareness. New formats of international contacts, coordination of market and social interests should be considered in the context of theories of environmentalism, greening of the economy, economic modernization, resource provision, environmental security. The formation of progressive models of social development involves international economic integration, the inclusion of national environmental policies in the international security system, promoting cooperation and cooperation between countries. development diplomacy is seen as a tool for consolidating countries in solving global problems, intensifying international integration in the field of environmental activities, greening trade and economic activities and international business. The field of research on the greening of international economic relations is constantly expanding in the context of security, cooperation, resource management.

Keywords: environmental diplomacy, economics, environmental factor, environmental security, environmentalism, environmental policy, international integration.

REFERENCES

1. Perha, T.Iu. (2018). Ekolohizatsiia i tsyvilizatsiia: poshuk paradyhmy spivisnuvannia. Yevropeiski kulturno-istorychni tsinnosti: retrospektyva i perspektyva [Greening and civilization: the search for a paradigm of coexistence. European cultural and historical values: retrospective and perspective]: *zbirnyk naukovykh prats. Collection of scientific works*. Kyiv: State Institution "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine" (pp. 63–69) [in Ukrainian].
2. Reznikova, N.V. (2016). *Hlobalni ekolohichni problemy v suchasnomu sviti: ekolohichna determinanta mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn* [Global environmental problems in the modern world: the ecological determinant of international economic relations]. Kyiv: Vistka [in Ukrainian].
3. Hobela, V.V. (2021). *Ekonomiko-bezpekova ekolohizatsiia: teoriia i praktyka: Monohrafiia* [Economic and security greening: theory and practice: Monograph]. Lviv: LvDUVS, 244 [in Ukrainian].
4. Sardak, S.Ie., Pakhaliuk, T.O. (2018). Problemy navkolnyshnoho seredovyscha v suchasnykh mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosynakh [Environmental problems in modern international economic relations]. *Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny World economy and international economic relations*, 23, 21–25 [in Ukrainian].
5. Tsybuliak, A.H. (2017). Finansovyi instrumentarii zabezpechennia mizhnarodnoi torhovelno-ekolohichnoi vzaiemodii [Financial tools to ensure international trade and environmental cooperation]. *Intelekt XXI — Intelligence XXI*, 1, 29–35 [in Ukrainian].
6. Horbach, O. (2010). *Istoriia i teoriia zovnishnoi polityky* [History and theory of foreign policy]. Lviv: LSI of New Technologies and Management named after V. Chornovil [in Ukrainian].
7. Kovalchuk, V.M., Lazarevych, M.V., Sarai, M.I. (2008) *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky: navchalnyi posibnyk* [History of economics and economic thought: textbook]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. Maltus, T. (1993). *Opyt o zakone narodonaseleniia. Antolohyia ekonom. klasyky v 2 t.* [An experiment on the law of population. Anthology economy. classics in 2 volumes], vol. 2, p. 37. M.: MP «Ekonom» [in Russian].
9. Kniazieva, T.V. (2014) *Mizhnarodna ekolohichna polityka: teoriia, metodolohiia, stsenarii rozvytku* [International environmental policy: theory, methodology, development scenarios]. Donetsk: Donetsk State University of Management [in Ukrainian].
10. Fedun, O. (2012). Ekolohizatsiia mizhnarodnykh vidnosyn u konteksti staloho rozvytku [Greening of international relations in the context of sustainable development]. *Visnyk Lvivckoho universytetu — Bulletin of Lviv Universit. Ser. «International Relations»*, 30, 78–86 [in Ukrainian].

11. Hyrych, O. T. (2017). *Ekolohichna polityka u transformatsii systemy mizhnarodnykh vidnosyn [Environmental policy in the transformation of the system of international relations]*. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/04/Dysertatsiya-Gyrych-OT_FINAL_2017_10_01.pdf [in Ukrainian].
12. Kryshtanovych M.F., Pushak Ya.Ia., Fleischuk M.I., Franchuk V.I. (2020). *Derzhavna polityka zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: osnovni napriamky ta osoblyvosti zdiisnennia: monohrafiia [State policy of national security of Ukraine: main directions and features of implementation: monograph]*. Lviv: Spolom [in Ukrainian].
13. Kupinets L.Ie (2016). *Polityka mizhnarodnoho ekolohichnoho spivrobitnytstva: systemne vyznachennia ta realizatsiia [International environmental cooperation policy: systematic definition and implementation]. Efektyvna ekonomika — Effective economy, 5*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5210> [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бохан Аліна Василівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри світової економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна; e-mail: a.bokhan@knute.edu.ua; моб. тел. +380977817755; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6279-4374>)

НОВИНИ

НОВИНИ

НОВИНИ • НОВИНИ • НОВИНИ

На Прикарпатті в урочищі Перевал, що у Верховинському районі, в рамках президентської програми «Зелена країна» висадили понад 4 тисячі саджанців хвойних дерев. У червні розпочався екологічний проєкт «Зелена країна», в рамках якого планують за 10 років збільшити площі лісів на 1 мільйон гектарів. Для цього **Президент Володимир Зеленський** підписав відповідний указ під час виступу на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Екологія».